

Terry Pratchett

TIRPANLI ADAM

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI

Delji

“Yalnızca rüyalarımızda tamamen özgürüz.
Diğer her an, bize maaş gerek.”

Terry Pratchett

1948 yılında İngiltere’de doğan Sör Terry Pratchett, çağdaş fantezi ve mizah edebiyatının önde gelen isimlerinden biri. Hayalgücü, Büyük A’Tuin’in zihni kadar geniş; kalemi ise Rincewind’in cesareti kadar bükülgen olan Terry Pratchett’in yarattığı DiskDünya evrenine ait, 41 roman ve irili ufaklı yan kitaplar var. Bunlar dışında; 2010 İngiliz Yazarlar Ödülü sahibi *Ulus* ile, çocuklara yönelik yazdığı *Johnny Maxwell* serisi de yazarın külliyatını süslüyor. Ayrıca DiskDünya’ya ait *Muhteşem Maurice* ve *Değişmiş Fareleri* ile 2001 yılında, İngiltere’nin en saygın çocuk edebiyatı ödülü olan *Carnegie Madalyası*’nı da kazandı.

Kendisine dünya çapında şöhret getiren ve devasa bir hayran kitlesi kazandıran DiskDünya serisi, film ve dizilere; tiyatro, radyo ve bilgisayar oyunlarına uyarlandı. Pratchett’in eserleriyle sayısız ödül kazanmış olması yetmezmiş gibi, adına verilen bir de “ilk kitap ödülü” var.

Perry, 2015 yılında ne yazık ki boyut değiştirerek hayranlarını ve yarattığı dünyayı öksüz bıraktı. Fakat bugün hâlâ aramızda dolaştığını rivayet edenler de az değil. Büyünün gücüyle tabii.

Terry Pratchett, halen İngiltere’de ‘kitabı raflardan en çok araklanan yazarlar listesi’nde başı çekiyor.

www.terrypratchett.co.uk

TIRPANLI ADAM

© 2017, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

Metin hakları © 1991, Terry and Lyn Pratchett

İlk baskı 1991 yılında, İngiltere'de *Reaper Man* adı ile Victor Gollancz Ltd tarafından Colin Smythe Ltd'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları Victor Gollancz Ltd/Orion Publishing Group ile anlaşmalı olarak Anatolialit Telif Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Terry Pratchett
TÜRKÇELEŞTİREN: Niran Elçi
EDİTÖR: Ümit Mutlu
DİZİ EDİTÖRÜ: Burhan Düzçay
SON OKUMA: Sinan Çam
KAPAK GÖRSELİ: Josh Kirby
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Ağustos 2017 (2000 adet)

ISBN: 978-605-5060-63-3
Yayınevi sertifika no: 11945
Matbaa sertifika no: 16031

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

www.delidolu.com.tr

Terry Pratchett

TIRPANLI
ADAM

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI - 11

De/i

Morris Dansı, okluevrede yaşam barındıran bütün dünyalarda bulunur.

Toprağın canlanışını kutlamak için mavi gökler altında icra edilir; bahar geldiği ve şansları varsa donmuş karbondioksit yine eriyeyeği için çıplak yıldızların altında icra edilir. Güneşi hiç görmemiş olan derin deniz yaratıkları da hisseder dansın etkisini; doğanın döngüsüyle tek bağlantıları, Volvolarıyla bir kez koyun ezmiş olmak olan şehir insanları da.

Morris Dansı, kirli sakallı genç matematikçiler tarafından *Bayan Widgery'nin Kiracısı* şarkısının beceriksiz bir akordeon versiyonu eşliğinde *masum masum*; basit bir mendil ve bir anla tuhaf ve korkunç şeyler yapabilen Yeni Ankhlı Ninja Morris Adamları gibi tipler tarafından ise *amansızca* icra edilir.

Ama asla gerektiği gibi icra edilmez; hem de hiçbir yerde...

...dünya kaplumbağası Büyük A'Tuin'in kabuğuna binmiş dört filin sırtında dengelenen yassı Diskdünya dışında.

Ve Morris Dansı, orada bile yalnızca tek bir yerde doğru şekilde icra edilmektedir. Koçbaşı Dağları'nın yükseklerinde bulunan kk bir köydür burası ve bu büyük ve basit sır, burada nesilden nesile aktarılır.

Baharın ilk günü gelince köyün erkekleri, dizlerinin altına çanlar bağlar ve beyaz gömleklerini dalgalandırarak ileri geri dans eder. İnsanlar gelip onları izler. Daha sonra ateşte öküz çevirme yapılır ve bütün aile için güzel bir piknik günü addedilir.

Ama sır, bu değildir.

Sır, *diğer* danstır.

Ve onun zamanı henüz gelmemiştir.

Yalnızca bir saatin çıkarabileceği cinsten bir tıkırtı duyuluyor. Gerçekten. Gökyüzünde bir saat var ve yeni basılmış saniiyelerin tıkırtılarını döküyor.

Yani en azından bir saate *benziyor*. Aslında saat denilen şeyin tam tersi. Öyle ayarlanmış ki, büyük kolu yalnızca tek bir tam tur atabiliyor.

Loş gökyüzünün altında bir ova uzanıyor. Çok çok uzaktan bakıldığında insana farklı şeyler hatırlatan yumuşak ve akıcı kıvrımlarla kaplı bir ova bu; çok çok uzaktan görüyorsanız, çok çok uzaktan gördüğünüze memnun olacağınız bir ova.

Ovanın hemen üzerinde üç gri şekil süzülüyor. Tam olarak ne olduklarını, sıradan insanların dili tarif edemez. Bazıları onlara melek diyebilir fakat bu şekillerin pembe yanakları yok. Yerçekiminin çekmesini ya da uzamla zamanın çarpışmamasını sağlayan varlıklardan sayılabilirler. Onlara mesela... denetçi denilebilir. Gerçeklik denetçisi.

Ve sözsüz iletişim halindeydiler şimdi. Konuşmaları gerekmiyordu. Konuşmuşlarmış gibi, gerçekliği değiştirmeleri yeterli oluyordu.

Biri dedi ki, Bu daha önce hiç olmadı. Böyle bir şey mümkün mü?

Biri, belli bir tatmin duygusuyla dedi ki, Mümkün olmalı. Bir *kişilik* var. Ve Kişilikler sona erer. Yalnızca *güçler* sürekliedir.

Biri dedi ki, Ayrıca bazı aykırılıklar oldu. Kişiliğin olduğu yerde aykırılıklar da olur. Bunu herkes bilir.

Biri dedi ki, Verimsiz mi çalıştı?

Biri dedi ki, Hayır. Adamı bununla suçlayamayız.

Biri dedi ki, Asıl mesele de bu. *Adam* sözcüğü. Kişilik olmak verimsizdir. Bunun yayılmasını istemeyiz. Ya Yerçekimi de bir kişilik geliştirirse? İnsanlardan *hoşlandığına* karar verirse?

Biri dedi ki, Onları *çekici* bulursa falan mı demek istiyorsun?

Biri, hâlihazırda mutlak sıfır derecesinde olmasa daha da soğuyacak bir sesle dedi ki, Hayır.

Biri dedi ki, Pardon, yersiz esprimi mazur gör.

Biri dedi ki, Ayrıca bazen, yaptığı işin anlamı hakkında *düşünüyor*. Bu tür spekülasyonlar tehlikelidir.

Biri dedi ki, O konuda tamamen haklısın.

Biri dedi ki, O zaman anlaştık?

Biri, bir şey hakkında düşünürmüş gibi görünerek dedi ki, Bir dakika. Sen az önce iyelik zamiri kullanıp “esprim” mi dedin? *Senin* esprin mi? Kişilik falan geliştirmiyorsun, değil mi?

Biri, suçlu suçlu dedi ki, Kim? *Biz* mi?

Biri dedi ki, Kişiliğin olduğu yerde uyumsuzluk vardır.

Biri dedi ki, Evet. Evet. Çok doğru.

Biri dedi ki, Tamam. Ama bundan sonra daha dikkatli ol.

Biri dedi ki, O zaman anlaştık?

Gökyüzünde silüeti görünen Azrail'in yüzüne baktılar. Aslında o, gökyüzünün *kendisiydi*.

Azrail yavaşça başını salladı.

Biri dedi ki, Pekâlâ, neredeymiş bu?

Biri dedi ki, Diskdünya. Uzayda, dev bir kaplumbağanın sırtında süzülür.

Biri dedi ki, Ah, şu tür dünyalardan. Ben o dünyalardan nefret ederim.

Biri dedi ki, Bak, yine aynı şeyi yaptın. “Ben” dedin.

Biri dedi ki, Hayır! Hayır! Demedim! Ben hiç de “ben” falan deme... Ah, kahretsin...

Birden alev aldı, küçük bir buhar bulutu gibi kavrulup gitti ve geride hiç kalıntı bırakmadı. Yerinde hemen bir başkası belirdi. Görüntüsü, kaybolan kardeşinin aynısıydı.

Biri dedi ki, Bu herkese ders olsun. Kişilik olmak, sona ermektedir. Şimdi... gidelim.

Azrail onların süzülerek uzaklaşmasını izledi.

Hakiki bir uzamda olsa boyutları ancak ışık hızıyla ölçülebi-
lecek kadar büyük bir yaratığın düşüncelerini kavramak güçtür
ama yine de *muazzam* diyebileceğimiz kadar büyük cüssesini çevirdi ve içinde yıldızların bile kaybolabileceği büyük gözleriyle, sayısız dünya içinde yassı bir tanesini aradı.

Bir kaplumbağanın sırtında. Diskdünya... Dünya ve dünyaların aynası.

Kulağa ilginç geliyordu. Ve milyarlarca yıldan oluşan zindanın içinde, Azrail'in canı sıkılıyordu...

Gelecek, Geçmişe, Şimdi denen darboğazdan geçerek bu odada akıyor işte.

Zaman ölçmeye yarayan aletler dizili duvarlarda. Kum saati biçiminde olsalar da bunlar yalnızca kum saati değil. Jöleli çörek kadar tarz sahibi birinin elinden çıkmış ve üzerine gösterişli

harflerle, gittiğiniz tatil beldesinin ismi yazılıp küçük bir tahtaya tutturulmuş hediyelik yumurta saatleri gibi de değil.

İçlerindeki şey kum bile değil. Onlar, ‘olabilir’i ‘oldu’ya dönüştüren saniyeler.

Ve her kum saatinin üzerinde bir isim var.

Ve oda, insan yaşamlarının yumuşak hışırtısı ile dolu.

Sahneyi gözlerinizin önüne getirin...

...ona bir de taşa çarpan kemiğin, gittikçe yaklaşan keskin tıkırtısını ekleyin.

Görüş alanından karanlık bir şekil geçiyor ve hışırdayan cam saatlerle dolu sonsuz rafların önünde ilerliyor. Tık tık, tık tık. Üst yarısı hemen hemen boşalmış bir saat var burada. Kemikten parmaklar uzanıp onu alıyor. Sonra bir tane daha alıyor. Sonra daha da fazlasını. Çok, çok daha fazlasını... Seçip alıyor. Seçip alıyor.

Günlük, olağan işler. Yani... burada günler olsa, günlük olağan işler.

Tık tık, tık tık. Karanlık şekil raf sıraları arasında sabırla geziniyor.

Ve duruyor.

Duraksıyor.

Çünkü burada, bir kol saatinden daha büyük olmayan küçük, altın bir kum saati var.

Dün orada değildi. Yani... burada dünler olsa, dün orada değildi.

Kemik parmaklar saatin üzerine kapanıyor ve onu ışığa tutuyor.

Üzerinde, büyük harflerle yazılmış küçük bir isim var:

ÖLÜM.

Ölüm, kum saatini bırakıyor ve sonra yine eline alıyor. Zaman kumları akıyor. Ne olur ne olmaz diye, deney yaparcasına, tepetaklak çeviriyor onu. Kum akmaya devam ediyor ama yukarı doğru. O da başka türlüünü beklemiyordu zaten.

Bu, artık bir yarını olmayacağı anlamına geliyor. Yani... burada yarınlar olsa.

Hayır. Artık yok.

Arkasında, havada bir hareketlenme oluyor.

Ölüm yavaşça dönüyor ve boşlukta belli belirsiz dalgalanan gri şekle hitaben konuşuyor.

NEDEN?

Şekil, ona söylüyor.

AMA BU... BU DOĞRU DEĞİL.

Şekil diyor ki, Hayır, doğru.

Ölüm'ün yüzünde tek bir kas oynamıyor, çünkü... eh, Ölüm'ün yüzünde kas yok.

TEMYİZE GİDECEĞİM.

Şekil diyor ki, Temyiz diye bir şeyin olmadığını asıl *senin* bilmen gerek. Temyize gitmek yok. Temyiz yok.

Ölüm bunu düşünüyor ve şöyle diyor:

GÖREVİMİ HER ZAMAN KENDİ UYGUN BULDUĞUM ŞEKİLDE İFA ETTİM.

Şekil süzülerek yaklaşıyor. Gri cübbeli ve başlıklı bir keşişe benziyor biraz.

Şekil diyor ki, Biliyoruz. Ve bu yüzden, atı alıkoymana izin veriyoruz.

Güneş ufka yaklaşıyordu.

Disk'teki en kısa ömürlü yaratıklar, en fazla yirmi dört saat

yaşayan mayıs sinekleriydi. Ve şimdi en yaşlı iki tanesi, alabalık dolu bir derenin üzerinde amaçsızca zikzaklar çiziyor, yumurtalarından daha akşamüstü çıkmış genç sineklerden bazılarına *tarih* anlatıyorlardı.

“Ah, ah,” dedi biri. “Nerede o eski güneş...”

“Haklısın,” dedi diğeri. “Eski güzel saatlerde güneş de güneşti hani. Sapsarı olurdu. Bu kızıl koca şey gibi değil.”

“Hem daha yüksekte olurdu.”

“Evet. Haklısın.”

“Larvalar ve genç sinekler de daha saygılıydı.”

“Öyle. Öyle.”

“Eminim bu saatlerin mayıs sinekleri biraz daha düzgün davranırsa hâlâ doğru düzgün bir güneşimiz olurdu.”

Genç mayıs sinekleri kibarca dinledi.

“Hatırlıyorum da,” dedi en yaşlı sineklerden biri, “buralar göz görebildiğince tarlaydı.”

Genç sinekler çevrelerine bakındı.

“Ama burası hâlâ tarla,” dedi içlerinden biri, nazik bir durakmadan sonra.

“Ben buraların *daha* iyi tarlalar olduğu zamanları hatırlıyorum,” dedi yaşlı mayıs sineği sertçe.

“Evet,” dedi arkadaşı. “İnek bile vardı.”

“Bu doğru! Bu doğru! O ineği hatırlıyorum! Tam şuradaydı! Ee... neredeyse *kırk* dakika boyunca durmuştu. Kahverengiymi diye hatırlıyorum.”

“Bu saatlerde öyle inekler bulamıyorsun artık.”

“Hatta hiç bulamıyorsun.”

“İnek nedir?” diye sordu yumurtadan yeni çıkmış bir sinekçik.

“Gördün mü?” dedi en yaşlı mayıs sineği zaferle. “Zamane sinekgiller böyle işte.” Duraksadı. “Şey, güneşten bahsetmeden hemen önce ne yapıyorduk biz yahu?”

“Suyun üzerinde amaçsızca zikzaklar çiziyorduk,” dedi genç sineklerden biri. Her durumda iyi bir tahmindir.

“Hayır hayır, ondan önce.”

“Şey... bize Yüce Alabalık'ı anlatıyordunuz.”

“Hah. Evet. Doğru. Alabalık. Eh, anlarsınız. İyi ve ahlaklı bir mayıs sineği olarak yaşamış ve doğru düzgün zikzaklar çizmişseniz...”

“...ve büyüklerinizin lafını dinlemişseniz...”

“...evet, ve büyüklerinizin lafını dinlemişseniz, o zaman eninde sonunda Yüce Alabalık...”

Şlop.

Şlop.

“Evet?” dedi genç sineklerden biri.

Yanıt gelmedi.

“Yüce Alabalık, ne?” dedi bir başka mayıs sineği sinirli sinirli.

Suyun yüzeyindeki iç içe geçmiş, gittikçe genişleyen halkalara baktılar.

“Kutsal Alamet!” dedi bir sinek. “Bunu anlattıklarımı hatırlıyorum! Sudaki Büyük Halka! Yüce Alabalık'ın Alameti bu!”

Genç mayıs sineklerinin en yaşlısı düşünceli düşünceli suyu izliyordu. Oradaki en kıdemli sinek olarak, yüzeye en yakın şekilde süzülme ayrıcalığına sahip olduğunu fark etmeye başlıyordu.

“Diyorlar ki,” dedi zikzaklar çizen kalabalığın en tepesindeki mayıs sineği, “Yüce Alabalık seni aldığında öyle bir diyara gidermişsin ki, tıka basa şeyle dolu olurmuş... şey...” Mayıs sinekle-

ri yemek yemezdi; bu yüzden sinek ne diyeceğini bilemiyordu.
“Ee... suyla dolu olurmuş,” diye bitirdi zayıfça.

“Ya?” dedi en yaşlı mayıs sineği kuşkuyla.

“Orası gerçekten güzel bir yer olmalı,” dedi en gençleri.

“Ya? Neden?”

“Çünkü asla dönen yok seferinden...”

Buna karşın Diskdünya’daki en yaşlı varlıklar, ünlü Sayan Çamlardı. Sayan Çamlar, Koçbaşı Dağları’nın yükseklerinde, hiç erimeyen karların sınırında yetişirdi.

Sayan Çam, bilinen en nadir *ödünç evrim* örneklerinden biridir.

Türlerin çoğu kendi kendine evrimleşir ve doğanın onlara hep telkin ettiği gibi, nasıl evrimleşeceklerine evrimleşirken karar verir. Bu son derece doğal, son derece organik ve kozmosun gizemli döngüleri ile son derece uyumlu bir süreçtir. Kozmosa göre, belli bir türe ahlaki değerler –ve bazı durumlarda da bir omurga– kazandırmak için milyonlarca sene süren can sıkıcı deneme yanılma süreçleri gibisi yoktur.

Muhtemelen türün geneli bunda bir sakınca görmez. Fakat o türe dâhil *bireylere* sorsanız, bu, domuzluktan –ya da en azından köklerle beslenen ve gelecekte evrimleşip gerçek bir domuz olma potansiyeli taşıyan küçük pembe bir çeşit kertenkelelikten– başka bir şey değildir.

Bu yüzden Sayan Çamlar, evrim işini kendileri adına başka sebzelerin yapmasına izin vererek bütün bu zahmetten kaçınmıştır. Bir çam tohumu Disk’in herhangi bir yerine konduğu zaman, morfik rezonans yeteneği aracılığıyla çevredeki en etkili genetik kodu alır, sonra da o toprağa ve o iklime en uygun şekle

bürünür. Tohumlar bu konuda genellikle yerli ağaçlardan daha başarılı olur ve dolayısıyla onların yerini işgal ederler.

Ama Sayan Çamları özellikle dikkate değer kılan şey, nasıl saydıklarıdır.

İnsanların, ağaçların yaşını onların halkalarını sayarak anlayabildiklerini sezen ilk Sayan Çamlar, insanların ağaçları *bu yüzden* kestiklerine karar verdi.

Böylelikle bütün Sayan Çamlar genetik kodlarını bir gece içinde değiştirdiler ve kesilmekten kurtulmak amacıyla, gövdeleri üzerinde, göz hizasında, soluk harflerle tam yaşlarını göstermeye başladılar. Fakat hesaba katmadıkları bir şey oldu: Yalnızca bir sene içinde, ‘süslü ev numarası tabelası sanayisi’ tarafından, soyları tükenircesine kesildiler. Sonunda sadece, ulaşılması zor bölgelerde birkaç tanesi hayatta kaldı.

Altı adet Sayan Çam, boğum boğum gövdesinde otuz bir bin yedi yüz otuz dört yaşında olduğunu ilan eden, kümelerindeki en yaşlı ağacı dinliyordu. Sohbetin tamamı on yedi sene sürdü ama burada hızlandırılmış versiyonunu bulacaksınız.

“Bütün buraların tarla *olmadığı* zamanları hatırlıyorum.”

Çamlar, bin beş yüz kilometre boyunca uzanan manzaraya baktı. Gökyüzü, ucuz bütçeli bir zaman yolculuğu filmindeki kötü efektler gibi bir an için yanıp söndü, karlar belirdi ve bir an kaldıktan sonra eridi.

“O zamanlar ne vardı?” dedi en yakındaki çam.

“Buz. Aslında, ne buzu! O günlerde doğru düzgün *buzulları* mız vardı. Şimdiki buzlar gibi değil. Şimdikiler bir mevsim burada, bir sonrakinde yok. O buzullar çağlar boyunca kalırdı...”

“Ne oldu peki buzullara?”

“Gitti.”

Terry Pratchett

TIRPANLI ADAM

*“Ölüm, olmak zorunda. Canlı olmanın tek anlamı bu.
Canlısın ve sonra ölüyorsun. Ölüm duramaz.”*

Ama durdu. Durdu ve tüm DiskDünya altüst oldu. Çünkü ölümün olmadığı yerde yaşam olurdu ve... o da oldu. Hem de çok fazla...
Ve bu öyle bir yaşam gücüydü ki şehrin bile hayatını sömürüyordu.

*“Şehrin içinde başlıyor, sonra yayılıyor. Ardından şehrin dışına
çıkıyor ve yeni bir şehir inşa ediyor. Sahte bir şehir, sahte bir şey...
şehrin canını, yani insanların çekip alan bir şey...”*

Ankh-Morpork’u ve DiskDünya’yı eski ölümlülüğüne tekrar kavuşturabilmek için büyücüler, hortlaklar, ölmemişler ve Ölüm, şimdi farklı cephelerde ama hep birlikte çalışmak zorunda.

Serinin on birinci kitabı *Tırpanlı Adam*’da, amansız profesyonel, mecaz ustası Ölüm bir kez daha karşımızda.

ÖLDÜK MÜ? EVET! GÖÇTÜK MÜ? HAYIR!

f DiskDunyaTurkiye t diskdunya_tr @diskdunya

delidolu.com.tr

f t @delidolukitap

ISBN: 978-605-5060-63-3

9 786055 060633